

CONSTANTIN NEGRUZZI

ALEXANDRU LĂPUŞNEANUL

AMINTIRI DE JUNEȚE

ISTORIA UNEI PLĂCINTE

ȘI ALTE SCRERI

**Editie îngrijita, tabel cronologic
și opinii critice
de Valeria FILIMON**

PĂCATELE TINEREȚELOR AMINTIRI DE JUNEȚE

CUM AM ÎNVĂȚAT ROMÂNEȘTE

Pe când uitasem că suntem români și că avem și noi o limbă, pe când ne lipsea și cărți și tipografie; pe când toată lumea se aruncase în dasii¹ și perispomeni² ca babele în cătei și motani, căci la școala publică se învăța numai grecește; când, în sfârșit, literatura română era la darea sufletului, câțiva boieri, ruginiți în românism, neputându-se deprinde cu frumoasele ziceri: parigorisesc, catadicsesc ș.c.l., toate în esc, create de diecii³ vistieriei, pentru că atunci între ei se plodea geniul, se deau triști și jaleau perderea limbii, uitându-se cu dor spre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfârșit, și din când în când câte o broșură învățătoare meșteșugului de a face zahăr din ciocălăi de curcuruzi, sau pâne și crohmală de cartofe.

Tot însă mai rămăsese o școală pre care acești buni bătrâni o priveau ca singur azilul prigonitei limbi, școală unde se învăța încă românește, aproape de Iași, în monastirea Socola.

Tatăl meu era unul din români aceștia. Nu ieșea nici un calendar care să nu-l aibă el întâi, nici o carte bisericească care să n-o cumpere, nici o traducție care să nu puie să i-o pescrie⁴.

Într-o zi, viind de la școală, l-am găsit cu o mare carte in-folio dinainte.

- Cetește-mi, îmi zise, o viață d-a sfinților din cartea aceasta.
- Iartă-mă, părinte, eu nu pot ceti românește.
- Cum! apoi dar ce înveți tu?

¹ *dasie* (neogr.) – spirit aspru; semn în scrierea greacă.

² *perispomen* (neogr.) – accent circumflex în scrierea greacă.

³ *diac* (v. sl.) – copist, scriitor de cancelarie.

⁴ *pescrie* – a transcrie, a copia.

– Elinește, am răspuns păunindu-mă. De vrei, să-ți cetesc toată tragedia Ecubei, unde e acest frumos hor a troienelor, pre care îl știi pe dinafără:

„Ἄρα, ποντιὸς ἄρα,
Ατε ποντοπόρους κομίζεις
Θοὰς δακάτους ἐπ' οἶδμα λίμνας
Ποῖ με τὰν μελεὰν πορεύης!”¹

– Poate să fie frumoase acele ce tu spui, zise tatăl meu, dar e rușine să nu știi limba ta! Mâne vei veni cu mine la Socola, unde este examen. Voi vorbi pentru tine cu dascălul, care e un om preînvățat; și nu mă îndoiesc că tu te vei sili a învăța degrabă, pentru că știi că asta îmi face mulțamire.

– O, negreșit! am răspuns cu bucurie.

Ne întârziesem a doua zi, căci, când am ajuns, am găsit examenul pe la sfârșit. Se cercetase istoria, geografia și.c.l. Sala era plină. Auditoriul se alcătuia mai ales din dame bătrâne, mume ale băieților, care ascultau într-o religioasă tacere.

Profesorul român avea un nas cu totul antiromân, căci las' că era grozav de mare, dar apoi era cârligat, încât semăna mai mult a proboscidă² decât a nas.

– Preevghenicoșilor³ boieri și cucoane, zicea el, am avut cinstă a infătoșa d-voastră prohorisirile⁴ ucenicilor mei în istorie, cetire, scriere, aritmetică. Acum voi avea cinstă a arăta că limba noastră, pre care toti socot că o știu, dar nime nu o știe cumsecade, nu este fără gramatică, fără sintaxis și fără ortografie; ci mai ales în acest pont al ortografiei întrece pe multe altele. Două pilde voi arăta.

Sfârșind, își puse ochilarii, tinse tabla neagră, și, chemând un băieț ca de nouă ani, îi dete condeiul de credă.

Băietul scrise:

¹ „Adiere, suflu al mării, precum conduci corăbiile ușoare care plutesc pe mare, încotro mă vei îndrepta pe mine, nefericita?” (gr.) – versuri recitate de cor atunci când grecii conduc la locul sacrificiului pe Polixenia, fiica Hecubei, regina din Troia (Euripide: *Hecuba*).

² *proboscidă* – trom

³ *eughenicos* (neogr.) – nobil.

⁴ *prohorisire* (neogr.) – progres.

*Fată Sarră!
Eu ţi-am zis aseară,
Să vezi oul cum se sară.*

– Preevghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți că toate aste frasise se sfârșesc cu *sară*, dar, precum ați văzut, au deosebire în scris. Asemene veți videa și cu a doua paradigmă¹.

Băiatul mai scrise:

*Maică-ta de-i uve
Bine ar fi să vñe
Pán' la noi la vie.*

Dascălul tinse brațul spre cuvintele scrise, cu un gest maiestos. Gestul acesta fu ca izbucnirea unei mine. Bărbați, femei, copii, toți săriră și s-apropieră de tablă strigând *bravo* de răsună sala. Mumele uimite suspinau sub bonetele înhorbotate. Lacrimi de bucurie izvorau din ochii lor odată frumoși poate, dar acum stânși și împregiurați de un cerc purpuriu; astă lacrimi, strecurându-se pe lângă zbârciturile nasului ca pe niște uluce firești, ajungeau sub buza dedesubt, unde barba întoarsă în năuntru le oprea ca o stavilă. Bunele bătrâne nu se puteau dumeri cum de sunt atât de învătați drăguții lor și, clătind din cap, priveau pe dascăl ca pe o ființă surnaturală. Bărbații îl fericitau, îi mulțămeau, îi strigau aferim² de se zguduaiau păreții; și bătrânlul socolean, doborât sub grindina laudelor și a aferimilor, se lăsase pe un scaun, unde-l împregiuraseră copiii, amețit, răpit, cuprins ca acel împărat roman ce striga la moartea sa: „*Je sens que je deviens dieu!*”³

Ce făceam eu în vremea aceasta? Eu rămăsesem încremenit, cu ochii holbați, cu gura căscată, căci nu înțelegeam nimic, eu care mă țineam că știu ceva! Dascălul acesta luă în ochii mei un chip mareț, academic, piramidal, neînțeles ca și sinonimele sale; mi se părea că văd un Platon, un Aristotel... Cât mă umilise de tare! cum îmi căzuse trufia! cât mă simțeam de mic în asemănare cu băietul acel ce scria *sară* și *vie* în trei osebite feluri!

¹ *paradigmă* – model, exemplu.

² *aferim* (turc) – bine! bravo! bun!

³ „Simt că devin zeu!” (fr.) – cuvinte atribuite de Suetoniu împăratului Vespasian (7–79); Negruzzli le va fi cunoscut prin intermediul unui text francez.